

ARBEIDET MED DEN GRAMMATISKE DELEN AV GRAMMATIKKEN

1. **nomenbøying**; er så å si på plass, noen mangler
2. **verb bøying**; den infinitte bøyinga har noen hull, helheten skal gjennomgås og godtas av språktinget.
3. **pronomen**; språktinget er ikke ferdig med alle typer kvantorpronomen, men er stort sett behandlet.
4. **syntaks**; hovedtrekkene er behandlet av språkrådet, men den endelige protokollen mangler
5. **andre pro ord**; det vil si proadjektiver og proadverb; mangler
6. **tallord**; både grunntall og ordenstall og bøying av disse mangler
7. **preposisjoner og postposisjoner**; mangler

Planen for språkrådet høsten 2011 og vinter 2012 er å se på manglende ting og forberede dem, i dette arbeidet deltar også 1. amanuensis ved universitetet i Tromsø Eira Søderholm og Anna Riitta Lindgren. Samtidig som dette pågår skal Kvensk institutt også begynne å samle skolegrammatikk. Vi mener at det er så mye som er på plass at dette arbeidet kan pågå parallelt med språktingets arbeid med den helhetlige grammatikken.

SPRÅKSENTER I PORSANGER

I utredningen av språksenter i Porsanger samarbeidet vi med Varanger og Trygg Jakola med det utgangspunkt at samarbeidet fortsetter både i henhold til drift og organisering.

Sett fra Kvensk Institutt sin side så har vi vektlagt at instituttet har behov for å etablere virksomhet som kan etablere to veis kontakt mellom instituttet og språkbrukermiljøene. Språksenteret vil kunne inneha en viktig rolle i så måte. Tilsvarende ønsker Instituttet samarbeid med andre språksentra i de andre kvenske språkområdene (Øst-Finnmark og Troms) i første rekke. Vi signaliserte at språksenteret med fordel kan organiseres og bli en del av Instituttets virksomhet for språksenteret. Alternativet er at språksenteret blir underlagt kommunen.

Erfaringen fra de samiske språksentrene tilsier at man bør velge en organisering der senteret er tilknyttet et relevant fagmiljø. Videre er det ønskelig for Instituttet å bidra til at det skapes et faglig miljø og organisatorisk samarbeid mellom flere språksentre for å bidra at man kan utfylle hverandre og bidra til at små knappe ressurser brukes på en best mulig måte. Uten organisert samarbeid er det stor fare for at mange bruker ressurser på de samme tiltakene. Siden Instituttets virksomhet skal være et tilbud for alle kvenske språkområder i Norge, ser vi det som naturlig og ønskelig at kvenske språksentra organisatorisk blir forankret til og en del av Instituttets virksomhet. Kvensk Institutt må være et NAV for språksentra. På denne måten kan det skapes et nettverk med mulighet for språkfaglig samarbeid mellom de kvenske språkområdene. Det er også viktig i forhold til Instituttets rolle og arbeid med kvensk skriftspråk og i forhold til det kvenske språktingets arbeid.

Utvalgets innstilling – veien videre

1. ut fra det mener vi at det er nødvendig å få etablert et kvensk språksenter i Porsanger som et ressurs- og kompetansesenter for revitalisering av kvensk både blant unge og voksne.
2. det foreslås at språksenteret lokaliseres enten til Lakselv eller Børselv. I Lakselv vil gevinsten være at man kan knytte språksentervirksomheten nært til samisk språksenter og Porsanger kulturskole. I Børselv vil språksenteret tilknyttes fagmiljøet på Kvensk Institutt. Samarbeid med andre institusjoner vil være nødvendig.
3. senteret foreslås etablert med et årlig driftsbudsjett på 3 millioner kroner. Siden det ikke er etablert egne finansieringsordninger for kvensk språktiltak, foreslås det at driften av kvenske språksentrefullfinansieres av staten.
4. utvalget foreslår at oppstarten av senteret skjer fra 2011.

Utvalget inviterer til et snarlig fellesmøte mellom Porsanger kommune, Vadsø kommune og Departementet der planene for oppstart av fremtidig språksenter i Porsanger og Vadsø legges fram.

Det var utvalgets innstilling til Departementet. Siden har vi ikke hørt noe, eller mottatt noen signaler om kvenske språksenter.

Siden forprosjekteringen ble levert i mai 2010 har Kvensk institutt og Ruija kvenmuseum tatt kontakt med Finnmark Fylkeskommune. Finnmark Fylkeskommune har tatt kontakt med Departementet og bedt om møtet som utvalget inviterte til i sin innstilling. Møtet har enda ikke funnet sted, men dato planlegges.

Det vil da bli et møte med tidligere inviterte samt Finnmark Fylkeskommune.

KVENSK KULTUR

Både fornorskingsprosessen og den generelle samfunnsmoderniseringen har påvirket den kvenske kulturen. Fornorskingen la i praksis press på språket slik at det noen steder nesten døde ut. Det fortelles at fornorskingen hadde så sterk innflytelse på den kvenske identiteten at det å være kven ble forbundet med skam, og dermed til at man ikke førte den kvenske kulturen eller språket videre.

Moderniseringen hadde kanskje like stor innflytelse på det kvenske språket og den kvenske kulturen som fornorskingen, blant annet fordi den økte mobiliteten gjorde at bygdene med stor kvensk befolkning fikk andre kultur impulser, med det som konsekvens at bygdenes særuttrykk forsvant. For eksempel førte det moderniserte jordbruket til at de typisk kvenske jordbrukstradisjonene ble svekket, og på språksiden ble det innført nye norske navn med nye redskaper og metoder.

Vi kan nevne flere tradisjonelle immaterielle kulturarvsuttrykk som navneskikker, spesielt stedsnavn og begreper knyttet til natur. Navnene gjenspeiler ofte skikker knyttet til jordbruk og fiske og utnyttelse av naturressurser, som for eksempel torvtaking. Videre kan vi nevne musikk, sang og dans, hvor den læstadianske sangen har vært generelt framtrødende, samt bruken av det finske strenginstrumentet kantele. Av håndverks kunnskaper utpreger seg smedkunnskap og høytidene

markeres fortsatt selv om de var viktigere da religionen sto sterkere. Folketroen og saunakulturen er fortsatt viktige kulturuttrykk blant kvenene.

Språket er i seg selv en immateriell kulturarv. Språket utgjør også en viktig del i immaterielle kulturuttrykk, som for eksempel i sang – og fortellertradisjon, og i videreføringen av disse tradisjonene. Kort sagt er det kvenske språket av stor betydning i immaterielle kulturuttrykk tiltross for at en del av kulturuttrykkene kan videreføres også på andre språk.

Det er dokumentasjon av språket som er det aller viktigste, for eksempel videreføringen av navn på steder og gjenstander, da det også forteller noe om kulturen.

Kunnskap om naturen, håndverk og redskaper dør ut generelt i samfunnet som et resultat av moderniseringen, det er ikke et typisk kvensk fenomen at kunnskap om dette forsvinner. Imidlertid er det i resten av landet en rekke museer, organisasjoner og privatpersoner som jobber for å videreføre de immaterielle kulturuttrykkene i «den norske» kulturen. Innenfor kvenkulturen krever det mer å ta vare på kulturuttrykkene da kulturen er mer utsatt.

Derfor mener vi at det er svært viktig med institusjoner som bevisst fører de immaterielle kulturuttrykkene videre.

Forutsetninger for at kvensk kultur skal leve videre:

Det er fortsatt gode forutsetninger blant befolkningen for ønsket om å ivareta sin kvenske tilhørighet. Men for at kvensk kultur skal bringes framover, må man satse på baren og ungdom og deres måte å utvikle kultur på. De identifiserer seg ikke bare med sin forfedre som tjærebrennere, fiskere, nybrottsmenn og gruvearbeidere, men også med moderne helter. Derfor må man i større grad rette seg mot den moderne verden og finne hva man er blitt og hva man kan bli, selv den historiske og kulturelle konteksten er nødvendig for å konstruere en moderne kvensk identitet.

Barn og ungdom trenger støtte til forskjellige kulturprosjekter som musikk, kunst, film osv.

For at kulturen skal videreføres og utvikles må man ha på plass sterke og aktive organisasjoner og institusjoner som skaper kulturelle samlinger, som for eksempel festivaler. På et tilleggs plan må det hele tiden jobbes for en bevisstgjøring rundt og ufarliggjøring av kvensk kultur, og ikke minst dokumentasjon og aktiv videreføring og læring av språket.

Kvensk defineres som et muntlig språk, det vil si et språk som hovedsakelig lever på folkemunne. Kvenene har også skriftlig kultur, både av gammelt og nytt. I utviklingen av et moderne kvensk skriftspråk har den kvenske forfatteren Alf Nilsen-Børsskog vært av enorm betydning. Da Børsskog skrev sine romaner, tok han utgangspunktet i talespråket han lærte hjemme og overførte prinsippene fra finsk rettskrivning til sitt eget språk. Moderne skriftlig kvensk tar altså utgangspunkt i talespråket. Med finsk rettskrivning menes at man bruker de finske bokstavene, at hver bokstav i prinsippet representerer en lyd og at bruk av enkle og doble bokstaver markerer lengden på lydene.

Det var flere aspekter som lå til grunn for at kvensk ble anerkjent som et eget språk i april 2005.

- Kvensk snakkes utenfor Finlands grenser
- Språket har en lang historie utenfor Finlands grenser
- Riksfinsk og kvensk har utviklet seg i forskjellige retninger
- En finlender og en kven kan ha problemer med å forstå hverandre

Det er altså et politisk vedtak som ligger til grunn for arbeidet med kvensk språkutvikling i dag. Vi har en mulighet for å verne og videreutvikle et særegent språk som snakkes i Norge. Kvensk er beslektet med finsk og da spesielt nord-finske dialekter. Kvensk har trekk som skiller seg fra finsk når det gjelder lyd, ord, bøyning og setningsoppbygning.

Kvensk Institutt har fått i oppgave fra Kirke- og kulturdepartementet å etablere og drifte et språknormeringsorgan for kvensk språk. Det ble etablert et todelt språkorgan med et Kvensk språkråd og et Kvensk språkting. Språkrådet har bestått av fagfolk som utreder og veileder, mens språktinget, bestående av representanter for språkbrukerne, gjør vedtak. Vedtakene veileder Kvensk institutt i sitt språkutviklingsarbeid. Vedtakene kan benyttes av de språkbrukerne og språklærerne som ønsker det.

En normering i ordets strenge forstand, er det ikke snakk om. Dette nye skriftspråket tar sikte på å fremme de grammatiske trekkene som er felles i de kvenske dialekter, samt å sidestille de trekkene ved språket som oppfattes som sterke identitetsmarkører i de enkelte områdene. Hovedmålet med skriftnormeringen er ikke at språkbrukerne skal forholde seg til et nytt språk, men at skriftspråket skal kunne fungere som en støtte og et redskap til å styrke talespråket..

«snakk som du har lært og skriv som du snakker»

Et annet stort felt som ennå ikke er påbegynt, er arbeidet med ordforråd. Der er et stort arbeidsfelt i å dokumentere ord og uttrykk slik at verdifull lokalhistorisk og kulturhistorisk ikke går tapt for ettertiden. Men det må også fastsettes strategier for utvikling av nye ord, både i forhold til etablerte internasjonale uttrykk og begreper. skal kvensk utvikle egen begrep, bruke ord fra finsk riksspråk, eller låneord fra norsk og/eller samisk. Hovedprinsippet for standardiseringa av det kvenske skriftspråket er at det skal gjengi de lokale språkformene.

ORTOGRAFI

Arbeidet med kvensk ortografi er ferdigstilt og vedtatt av kvensk språkting.